

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ВИБОРУ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ

О.М. Шаров

У статті розглядаються можливості та ризики, які виникають внаслідок вибору Україною гео економічних пріоритетів у трикутнику: ЄС – США – Далекі Схід. Автор виходить з того, що визначальним напрямом зовнішньоекономічної політики України на найближче майбутнє (та у довгостроковій перспективі) залишається співпраця з країнами Західної Європи. Стверджується, що євроінтеграційна модальність України зумовлена життєвою необхідністю адаптації до сучасної системи глобалізованого суспільства, що вимагає більш активної участі країни в глобальних економічних процесах. Особливого значення для України набувають відносини зі Сполученими Штатами Америки, адже політична стратегія США відіграє надзвичайно велику роль не тільки для них самих, а й для інших країн світу. Це безпосередньо стосується також і України, зокрема щодо зовнішньоекономічних ризиків, які можуть бути зумовлені певними діями або намірами Сполучених Штатів. Всупереч думці деяких критиків президента США, можна бути певним, що у Д. Трампа та його найближчого політичного оточення існує «велика стратегія», хоча, можливо, вона не до кінця деталізована й узгоджена в усіх складових елементах. Можна очікувати подальшої трансформації зовнішньоекономічної стратегії США у бік пом'якшення «антиглобалістської» риторики та пошуку «точок дотику» з партнерами в Тихоокеанському та Північноатлантичному регіонах, а також підвищення уваги до політичних аспектів економічних проблем. У статті розглядаються основні аспекти такої стратегії і робляться певні висновки стосовно її значення для України. Проаналізовано нові умови співпраці з країнами інших регіонів світу, зроблено висновок, що найбільший інтерес з цієї точки зору можуть становити країни Далекосхідного регіону: не лише Китай, а й Південна Корея та Японія, що більше відповідає стратегічним інтересам України. У зв'язку з цим даються певні рекомендації.

Ключові слова: ЄС, США, Китай, Японія, Південна Корея, президент Д. Трамп, співпраця, гео економічні пріоритети.

Oleksandr Sharov

SOME ASPECTS OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY:
REGARDING A CHOICE OF GEOECONOMIC PRIORITIES

The article examines the opportunities and risks that arise as a result of Ukraine's choice of geo-economic priorities in the triangle: the EU – the US – the Far East. At the same time, the author proceeds from the fact that the defining direction of Ukraine's foreign economic policy for the near future (as well as the long run) remains cooperation with the countries of Western Europe. It is argued that the European integration modality of Ukraine is due to the vital necessity of adapting to the modern system of a globalized society, which requires more active participation of the country in global economic processes. At the same time, relations with the United States of America are of special significance for Ukraine, because the USA political strategy plays an extremely important role not only for themselves but for other countries of the world too. This also applies directly to Ukraine, in particular, from the point of view of foreign economic risks that may be caused by certain actions or intentions of the United States. In spite of opinion of some critics of the US President, one can be certain that D. Trump and his immediate political environment have a "Great Strategy" – although perhaps it is not yet fully elaborated and agreed upon in all its constituent elements. Even more, one can expect further transformation of the United States' foreign economic strategy towards mitigation of "anti-globalist"

**Шаров Олександр
Миколайович** –
доктор економічних наук,
професор,
головний науковий
співробітник відділу
економічної безпеки
Національного інституту
стратегічних досліджень

rhetoric and the search for "points of contact" with partners in the Pacific and the North Atlantic areas, as well as increasing attention to the political aspects of economic problems. The article analyzes the main aspects of such a strategy and makes certain conclusions regarding its importance for Ukraine. In addition, new conditions for cooperation with countries in other regions of the world were analyzed and it was concluded that the countries of the Far East could be of greatest interest to this point of view: the question is not so much about China, but about relations with South Korea and Japan, which are more in concordance with the strategic interests of Ukraine. The article also gives some recommendations.

Keywords: EU, USA, China, Japan, South Korea, President D. Trump, cooperation, geoeconomic priorities.

Хоча в публіцистиці автори досить часто звертаються до питань геоекономічних пріоритетів зовнішньої політики України, наукові роботи на цю тематику виходять доволі рідко. Звісно, можна відзначити праці таких дослідників, як Ф. Медвідь [1], А. Гончарук та І. Троян [2], Є. Іванов [3], або учасників нечисленних спеціалізованих конференцій (зокрема, Міжнародної конференції «Україна у геоекономічному просторі: глобальні виклики, сучасні тренди розвитку та соціокультурні трансформації», яка відбулась у травні 2013 р. у Тернопільському національному економічному університеті). Однак загалом, на нашу думку, ця проблематика все ж таки вимагає більшої уваги науковців-міжнародників.

Метою публікації є аналіз варіантів вибору Україною геоекономічних пріоритетів у своїй зовнішній політиці з урахуванням її довгострокових стратегічних цілей, а також реальних можливостей дотримання таких пріоритетів (з огляду як на внутрішні можливості, так і на ставлення до такої політики з боку стратегічних партнерів).

Серед експертів досить розповсюдженою та стійкою є думка щодо реалістичності та природності т. зв. «багатополярної» моделі світу, в основі якої, як правило, знаходиться «пентархія», тобто домінування п'яти країн. Прикладами такої моделі є «європейський концерт» п'яти держав, що домінували після Віденського конгресу 1815 р., – Великої Британії, Росії, Франції, Пруссії та Австрії; «версальсько-вашингтонська» система, утворена після Першої світової війни на чолі зі Сполученими Штатами, Об'єднаним Королівством, Францією, Японією та Італією; «каїрсько-ялтинсько-потсдамська» система, встановлена після Другої світової війни, з п'ятьма великими державами – постійними членами Ради Безпеки ООН: США, СРСР, Великою Британією, Францією та Китаєм. У 70-ті роки минулого століття геополітичні та економічні зміни дозволили президенту США Р. Ніксону говорити про «нову пентархію» (США, Радянський Союз, Європейське Співтовариство, Китай та Японія).

Як засвідчує історія, «п'ятикутна» геополітична конструкція постійно виявлялася недостатньо стійкою, але короточасні періоди домінування двох або навіть однієї супердержави все одно завершувалися поверненням до «багатокутної» конструкції. Зокрема, в останні роки вказується на кристалізацію нових пентархій: Сполучені

Штати, Японія, Китай, Європейський Союз і Росія або (за іншим варіантом) – США, Китай, Європейський Союз, Росія та Індія. Існують також прогнози про можливе домінування «великої шістки» («секстету»): Китай, Європейський Союз, Індія, Японія, Росія та США.

Втім, на сьогодні зарано говорити про реальне утворення таких конфігурацій домінування, оскільки фактично більш-менш чітко визначився лише «трикутник» глобальних лідерів: США – Європейський Союз – Китай (або ширше – Далекий Схід). Виникає нагальна потреба не просто говорити про необхідність розвитку співпраці з усіма країнами світу, в т. ч. і його політико-економічними лідерами, а й чітко вибудувати систему геоекономічних пріоритетів.

Визначальним напрямом зовнішньоекономічної політики України на найближче майбутнє (у довгостроковій перспективі) **залишається співпраця з країнами Західної Європи** (тобто насамперед країнами Європейського Союзу, а також країнами, які мають із ЄС спеціальні асоціативні зв'язки, – Великою Британією, Швейцарією та Норвегією).

Така євроінтеграційна модальність України зумовлена життєвою необхідністю адаптації до сучасної системи глобалізованого суспільства (особливо в царині економіки), закріплена цивілізаційним вибором народу України та підтверджена його послідовною багатовіковою боротьбою за державну незалежність. Прогрес у справі імплементації умов Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом розширює можливості подальшого поглиблення нашої інтеграції з ЄС, аж до набуття у майбутньому повноцінного членства у Європейському Союзі. Незважаючи на відсутність статусу країни-кандидата або офіційно визнаної перспективи членства в ЄС, Україна повинна до 2020 р. досягти такого рівня адаптації до економічних умов функціонування ЄС (Копенгагенських критеріїв), який би дозволив реально претендувати на членство у ЄС. Крім відповідності формальним критеріям (макроекономічним показникам), важливою вимогою є наявність суттєвої зовнішньоекономічної ваги, що забезпечується активною участю країни в глобальних економічних процесах, та наявність серйозних торговельно-економічних та інвестиційних

зв'язків з іншими регіонами світу, які становлять спільний інтерес для країн Європейського Союзу.

У цьому контексті *особливого значення для України набувають стосунки зі Сполученими Штатами Америки*. Слід визнати, що торговельно-економічні відносини між Україною та США перебувають на не дуже високому рівні: серед зовнішньоторговельних партнерів України США займають 6-те місце за імпортом, але лише 25-те – за експортом; відповідно, Україна для США – взагалі 84-те й 77-ме місце.

За даними Державної служби статистики України, за підсумками 2016 р. загальний товарообіг між Україною та США становив 2,1 млрд дол.: експорт товарів з України до США – 0,4 млрд дол., імпорт товарів зі США – 1,5 млрд дол. США (за даними Комісії США з міжнародної торгівлі за підсумками 2016 р. загальний товарообіг між США та Україною становив 1,7 млрд дол.). За обсягом прямих інвестицій, залучених в економіку України, США посідають 13-те місце – з показником у 85 млн дол. США, або 2 % усіх прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України.

Однак значення економічних відносин із США не можна оцінювати лише за цими статистичними даними. По-перше, США є одним із основних торговельних партнерів Європейського Союзу (першим – з точки зору європейського експорту і другим – щодо імпорту), який, у свою чергу, є головним економічним партнером України та метою її інтеграційної стратегії. По-друге, США залишаються найбільш розвинутою (в кількісному та якісному вимірі) економікою світу, яка помітно впливає не тільки на окремі регіони, а й на загальносвітовий економічний клімат.

Політична стратегія Сполучених Штатів відіграє надзвичайно велику роль не тільки для них самих, а й для інших країн світу. Це *безпосередньо стосується також і України, зокрема з точки зору зовнішньоекономічних ризиків*, які можуть бути зумовлені певними діями чи намірами Сполучених Штатів. Перші місяці діяльності адміністрації президента Д. Трампа засвідчили, що, всупереч думці деяких критиків новообраного президента [4], у *Трампа та його найближчого політичного оточення існує «велика стратегія»* – хоча, можливо, вона ще не до кінця деталізована та узгоджена в усіх своїх складових елементах.

Велика стратегія (*Grand Strategy*) є концептуальною архітектурою, яка надає структуру та форму всій зовнішній політиці. Це означає, що, керуючись такою стратегією, політична сила (у даному випадку – президент США) не здійснюватиме кроків, які матимуть глобальне значення, на основі принципу *ad hoc* або пошуку рішень для кожного окремого випадку. Можна стверджувати, що фундаментальний інтерес США, як і раніше,

полягає в гарантуванні військової безпеки та безпеки життєдіяльності (у т. ч. запобігання терористичним актам, залагодження надзвичайних ситуацій тощо), економічного добробуту та прийнятого стилю життя.

На сьогодні загрози вказаним вище інтересам походять від т. зв. інтермистичних викликів – тобто викликів, які одночасно зумовлені та самі впливають на події як зовнішнього (*international*), так і внутрішнього (*domestic*) характеру. Зокрема, до таких загроз належать [5]:

1) *«радикальний іслам»*, який розглядається як екзистенціальна та «цивілізаційна» загрози для Сполучених Штатів і включає, на думку команди Д. Трампа, не тільки сунітських джихадистів та «Ісламську державу» і Аль-Каїду, а й усіх ісламістів;

2) *наявність несправедливих торговельних угод* (таких, як *NAFTA* або *TPP*) і торговельної практики основних світових конкурентів (валютний демпінг з боку КНР та ЄС), що створюють загрозу для стабільності економіки США, оскільки їхні умови призводять до руйнування американського виробництва, знижують рівень заробітної плати та збільшують безробіття (за висловом Д. Трампа – «гвалтують нашу економіку»);

3) *нелегальна імміграція*, темпи та масштаби якої також помітно зменшують кількість робочих місць для громадян США, знижують загальний рівень заробітної плати, створюють додаткове бюджетне навантаження для фінансування витрат на житло, школи та інші соціальні виплати, а також негативно впливають на стан особистої та національної безпеки.

Звідси випливає висновок, що *більшість основних загроз для інтересів США безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну політику Сполучених Штатів, тож можливі наслідки протидії їм повинні бути враховані у зовнішньоекономічній політиці інших країн*.

Протидія зазначеним загрозам здійснюватиметься на основі гранд-стратегії «Америка перш за все», яка базуватиметься на *чотирьох основних принципах*.

Перший – «економічний націоналізм». Д. Трамп уже досить чітко дав зрозуміти, що бажає повернення до протекціоністських та меркантилістських принципів зовнішньоекономічної політики. Про це свідчать не тільки його передвиборні обіцянки щодо запровадження захисних митних тарифів (особливо в торгівлі з Китаєм) та податкові санкції проти американських компаній, які «виносять» свої виробничі потужності за кордон, а й конкретні кроки, зроблені протягом перших

ста днів президентства. Зокрема, йдеться про відмову від участі в Транстихоокеанському партнерстві та вказівку (ще від 23 січня 2017 р., тобто фактично одразу після інавгурації) щодо проведення переговорів стосовно зміни умов участі США в Північноамериканській зоні вільної торгівлі (NAFTA). Крім того, адміністрація Д. Трампа фактично уникає продовження переговорів щодо Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства між США та ЄС.

Другий – «екстремальні заходи» національної безпеки, до яких можна віднести будівництво стіни вздовж кордону з Мексикою, обмеження легальної імміграції та масові депортації нелегальних іммігрантів (починаючи з тих, які мають судимість) тощо.

Третій – т. зв. «аморальний трансакціоналізм» («аморальні угоди»), згідно з яким Сполучені Штати повинні бути готові укладати угоди з будь-якими суб'єктами світової політики, які поділяють американські інтереси, незалежно від того, чи можна такі відносини оформити угодами відповідно до міжнародного права і чи діятимуть такі партнери у відповідності з американськими цінностями. Зокрема, найбільш важливим у цьому контексті виглядатиме можливе стратегічне перегрупування відносин з Росією, яку Д. Трамп і дехто з його радників розглядають як природного партнера в боротьбі проти ісламських екстремістів (і, можливо, також у боротьбі з Китаєм).

З іншого боку, такий підхід передбачає, що всі союзники та партнери, що отримують допомогу від США, повинні «платити», і якщо вони цього не роблять, то Сполучені Штати повинні скоротити свої витрати. Передусім ця теза була висловлена щодо країн НАТО, але зрозуміло, що вона стосується не тільки їх.

Четвертий – потужний, але відсторонений мілітаризм. Він передбачає наявність потужної військової сили, яка, однак, не буде використовуватися на пряму, а радше відіграватиме роль «потенційної загрози» для порушників міжнародного порядку (в тому сенсі, який у це поняття вкладають у Вашингтоні).

Таким чином, зазначені принципи загалом вказують на відхід від двопартійного консенсусу (досягнутого після Другої світової війни), який полягав у діях, спрямованих на розширення у світі демократії та вільного ринку, що мало забезпечити міжнародну безпеку та економічне процвітання. У цьому контексті фінансова підтримка безпеки своїх союзників та діяльності міжнародних організацій розглядалася як витрати на користь безпеки самих Сполучених Штатів (оскільки погіршення їх геополітичного положення могло призвести до необхідності значно більш матеріальних та людських витрат). Президент Д. Трамп, схоже,

не поділяє такої точки зору, вважаючи, що вплив Америки визначається не стільки привабливістю її моральних та політичних цінностей, скільки матеріальними ресурсами, і тому *намагається здійснювати зовнішню (і, зокрема, зовнішньоекономічну політику) на корпоративних засадах*, зводячи політичні переваги та втрати лише до фінансових прибутків та збитків.

Така стратегія, звісно, має певні внутрішні суперечності та дилеми (які ще більше поглибилися після того, як спроби її реалізації зіштовхнулися з реаліями внутрішньо- та зовнішньополітичних відносин).

По-перше, Д. Трампу, як виявилось, досить важко узгодити свою політику щодо Росії та Ірану, з одного боку, з його бажанням перемогти «Ісламську державу» – з іншого. Адже Росія явно не бажає дотримуватися умов свого «допуску» до боротьби з ІДІЛ на території Сирії (узгоджені свого часу з президентом Б. Обамою), а перетворення США на «запрошеного гостя» в процесі військово-дипломатичного врегулювання ситуації в Сирії (що впливає зі згоди на участь США в переговорах в Астані, організованих Росією, Іраном і Туреччиною) загрожує втратою довіри сунітських держав, які Трамп хотів би перетворити на своїх військових союзників у Сирії і, потенційно, «роздмухуванням» громадянської війни в цій країні та зростанням джихадистської загрози для Сполучених Штатів. Одночасно «загравання» з шиїтським Іраном можуть призвести до втрати американського впливу в Іраку (де пам'ятають про завдання, поставлене Д. Трампом на закритій зустрічі в ЦРУ наступного дня після його інавгурації: «Візьміть іракську нафту»). Усе це, разом з «антиісламськими» заходами всередині країни, може лише ускладнити боротьбу з ісламським тероризмом у США.

Одночасне дистанціювання від європейських союзників та НАТО могло б іще більш ускладнити для США можливості досягнення своїх цілей у стосунках з ісламським світом, Росією та Китаєм, і це, нарешті, стає зрозумілим для Д. Трампа, який поступово «забуває» свої випадки проти старих союзників і «на ходу» коректує свою політику щодо них (зокрема, й за допомогою нових членів своєї команди).

Водночас Д. Трампу довелося не просто пом'якшити, а буквально забути про свою антикитайську риторику [6], замінивши її підкресленою повагою до пекінського керівництва, оскільки з'ясувалося, що добрі стосунки з КНР потрібні не тільки для врегулювання торговельно-валютних суперечок (постійний дефіцит США у двосторонній торгівлі та демпінгове заниження обмінного курсу юаня), а й для вирішення проблем військової безпеки (ядерна загроза з боку КНДР та напруженість у Східнокитайському морі). Навряд чи

можна вважати, що нинішній американський президент уже готовий відмовитися від намірів змусити Китай заплатити «геополітичну ціну» за свої прибутки у торгівлі з США, однак очевидно, що спроби розіграти карту «двох Китаїв» (демонстраційні контакти з президентом Тайваню) залишаться лише тактичним ходом, спрямованим на покращення «початкових позицій» США у переговорах з КНР. При тому, що ці позиції значно більше були підірвані самими США, внаслідок їхньої відмови від уже підписаної угоди про Транстихоокеанське партнерство, що *de facto* віддає Китаю економічне лідерство в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. За таких умов Сполученим Штатам буде важко продовжувати боротьбу з «економічним ворогом номер 1» (як іще нещодавно називав Китай президент Д. Трамп і яким його вважають такі ключові фігури американської адміністрації, як Торговельний представник США Роберт Лайтхізер та голова Національної ради торгівлі Пітер Наварро).

З огляду на згадане вище, **можна очікувати подальшої трансформації зовнішньоекономічної стратегії Сполучених Штатів** у бік пом'якшення «антиглобалістської» риторики та пошуку «точок дотику» з партнерами в Тихоокеанському та Північноатлантичному регіонах, а також підвищення уваги до політичних аспектів економічних проблем. Утім, така трансформація буде здійснюватися повільно та з певними рецидивами первісно проголошених підходів. Отож у короткостроковій перспективі слід враховувати наявні тенденції, про які йшлося вище.

Усе це дозволяє зробити певні **висновки, які стосуються України** та її зовнішньоекономічних відносин як із США, так і з іншими країнами світу.

Ліберальний економічний порядок, який надає шанс відкритим економікам середнього рівня розвитку скористатися можливостями глобалізації, зокрема залучити новітні технології та значно розширити ринок збуту своєї продукції, залишається найбільш сприятливим з точки зору інтересів розвитку економіки України. Водночас слід мати на увазі можливість помітного зсуву світової практики в бік відродження методів протекціонізму та «економічного націоналізму» (про що опосередковано свідчать останні документи G-20 та МВФ, з яких зникло традиційне засудження протекціонізму).

Відродження такої практики створює для України загрозу закриття частини існуючих та потенційних ринків збуту. Маючи це на увазі, необхідно, **підтримуючи позицію ЄС щодо збереження правил «вільної торгівлі», підготувати програму функціонування національної економіки в умовах протекціоністської політики.**

Прагматичний підхід до торговельно-економічних угод та посилені увага до короткострокових

наслідків таких угод, які стають новим трендом зовнішньоекономічної політики, загострюють питання щодо позитивних зрушень в економіці України внаслідок імплементації Угоди про асоціацію і поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Ураховуючи це, необхідно **посилити економіко-дипломатичний тиск як на європейських партнерів, так і на підприємницькі кола України з метою активізації ділової співпраці та поглиблення технічної допомоги з боку ЄС**, зокрема в питаннях технічного регулювання та стандартизації, а також сприяння виходу продукції українських виробників на ринки ЄС.

Неоднозначні відносини між США та Китаєм підвищують ризики зовнішньоекономічних відносин з Далекосхідним регіоном, особливо у зв'язку з невизначеністю щодо перспектив політико-економічного суперництва між двома згаданими державами. Елімінування цих ризиків вимагає проведення Україною **зваженої далекосхідної зовнішньоекономічної політики.**

Наявний економічний потенціал України, особливо його експортна та інвестиційна складові, не дозволяє в сучасних умовах забезпечити широкомасштабний вихід нашої держави на міжнародні регіональні ринки та захоплення там помітних (вагомих) позицій. Тому більш раціональною та перспективною виглядає **стратегія концентрації уваги на окремих регіонах і тактика виходу на їхні ринки у співпраці з однією-двома провідними країнами**, глибока кооперація з якими дозволить поступово опанувати також ринки інших країн цього регіону.

Враховуючи наявність спеціальних економічних відносин країн ЄС зі Сполученими Штатами Америки (особливо беручи до уваги *все ще існуючу* перспективу підписання угоди про Трансатлантичне торговельно-інвестиційне партнерство), а також із країнами Африки та (певною мірою) Латинської Америки (які базуються на старих зв'язках колишніх метрополій з колоніальними та залежними територіями), **найбільший інтерес з цієї точки зору можуть становити країни Далекосхідного регіону.** Такий вибір посилюється також намірами Китаю щодо розбудови транспортно-логістичної інфраструктури в рамках проекту Нового Шовкового шляху, який повинен забезпечити безпосереднє поєднання ринків Китаю та ЄС (з відповідними перевагами для транзитних країн). Усе згадане вище підводить до висновку про необхідність окремої стратегії розбудови економічних відносин з провідними країнами далекосхідного регіону: Китаєм, Японією та Південною Кореєю.

Втім, рівнонаближені відносини з цими країнами навряд чи можливі, з огляду не тільки на різний потенціал торговельно-економічних відносин з обох сторін, але також на розбіжність,

а деколи – прямий конфлікт інтересів цих країн у їхній зовнішньоекономічній політиці загалом та конкуренцію на окремих напрямках співпраці з Україною зокрема. Таким чином, *стратегія далекосхідної зовнішньоекономічної стратегії* повинна визначити чіткі пріоритети у відносинах з основними партнерами.

Розглядаючи питання щодо пріоритетності стратегічних зовнішньоекономічних відносин з країнами Далекého Сходу, слід виходити з таких положень.

Відносини між Україною та Китаєм (керівництво якого ставить перед країною амбіційне завдання «зайняти центральне місце на світовій арені» [7]) мають асиметричний характер, тому ініціатива про фактичне їх перезавантаження має виходити від України. Водночас необхідно мати на увазі, що масштабна співпраця з Китаєм об'єктивно веде до євразійської інтеграції України (хоча й під егідою КНР, а не РФ, що, зрештою, може мати для України ще більш негативні наслідки). Пекін може зближуватися з Києвом тільки на безпечну для себе відстань, щоб завжди зберігати баланс відносин у геополітичному трикутнику США – Росія – Китай і в світі загалом. А Україні важливо показати Китаю власну зовнішньополітичну концепцію, яка не повинна повністю залежати від США та ЄС, інакше це буде сприйматися Китаєм як «втрата обличчя».

Стратегічні відносини з Китаєм можуть ускладнити реалізацію задекларованої цілі отримання членства України в ЄС. Крім того, підписання угоди ЗВТ з Китаєм може бути доволі негативно сприйняте в США, а отже, ускладнити відносини з цією країною, що може негативно позначитися на можливості отримувати від неї допомогу (як фінансову, так і військову). Серйозним обмеженням двосторонньої українсько-китайської співпраці є стратегічні відносини між Китаєм та Росією. І хоча Китай формально виступає з підтримкою суверенітету та територіальної цілісності України, втім, пекінська влада не тільки не засудила анексію Росією українського Криму, а й надає (хоч і в обмеженому обсязі) практичну підтримку такій політиці.

Масштаби суто двосторонньої економічної співпраці в умовах глобалізації досить обмежені та малоперспективні, у зв'язку з чим китайська сторона поки що не передбачає включення України до проекту Нового Шовкового шляху у форматі «16 + 1» (який використовується у співпраці з іншими країнами Центральної та Східної Європи). Отож фактично наша участь у цьому глобальному проекті з Пекіна бачиться на рівні далекого Уругваю [8], а його магістральні напрями оминатимуть Україну з півночі – територією Росії, а з півдня – територіями Туреччини, Греції та балканських країн.

Українсько-японські відносини протягом усього часу незалежності України залишалися більш скромними, що було зумовлено протилежними причинами (порівняно з українсько-китайським напрямом), а саме:

- традиційно стриманими відносинами між СРСР та Японією, що зумовлено насамперед відсутністю мирної угоди та невирішеністю проблеми «північних територій» – чотирьох островів Курильської гряди, окупованих СРСР за підсумками Другої світової війни;
- кризовими явищами у японській економіці в останні десятиріччя, що стримувало попит на японському ринку та інвестиційну експансію японського капіталу за кордоном;
- загальним зменшенням інтересу Японії до продовження економічної експансії на ринки ЄС (зокрема, у зв'язку з протекціоністськими заходами з боку Євросоюзу) та більша концентрація уваги на азійському напрямку економічної співпраці.

З іншого боку, регіональна орієнтація Японії може сприяти входженню України на далекосхідний ринок як «свого» учасника.

Однак це зовсім не означає відсутності перспектив щодо розбудови двосторонніх економічних відносин: японська сторона може знайти в Україні можливість задоволення своїх зростаючих потреб у продукції аграрно-харчового комплексу, а також створення «форпосту» для нової хвилі економічної експансії в західноєвропейському напрямку.

На жаль, на сьогодні Токіо досить стримано ставиться до таких перспектив, певною мірою тому, що аналогічні можливості потенційно надає йому співробітництво з географічно ближчою та економічно потужнішою Росією. Водночас розбудова особливих економічних відносин з Україною може стати для Японії реальною альтернативою співробітництва з Росією, яке, як виглядає, і надалі стримуватиметься невирішеністю проблеми «північних територій». У цьому ж контексті додатковим аргументом на користь пріоритетності наших відносин з Японією є її союзницькі відносини зі США, в т. ч. участь у спільному проекті Транстихоокеанського партнерства.

Для *Південної Кореї та України*, крім відносно зів'язаних обсягів економік, спільними є такі характеристики, як енергетична імпортозалежність, військово-політичні проблеми з північним сусідом, проблема антикорупційної боротьби, високий рівень залучення громадянського суспільства до демократизації політичних процесів тощо. І хоча Республіка Корея економічно помітно поступається двом економічним супердержавам світу – Китаю та Японії, для України це може мати

навіть позитивне значення. Корейський економічний потенціал все одно досить вагомий, у той же час співпраця з Україною (за умови порівнянних обсягів) матиме для Південної Кореї набагато більше значення, ніж для Китаю або Японії, і зможе реально розглядатися як стратегічна.

В умовах гібридної війни з Російською Федерацією для України вкрай важливими залишаються партнерські (формально – стратегічні) *відносини зі Сполученими Штатами Америки*. Водночас стратегічний характер таких відносин залишається вельми нестійким, через що бажано посилити аргументацію для американської сторони стосовно важливості відносин з Україною. Одним із таких аргументів може бути реальна підтримка політики США на Далекому Сході. Зокрема, це стосується планів США щодо розбудови транстихоокеанської економічної інтеграції (повернення до яких, незважаючи на тимчасовий демарш Д. Трампа, все одно неминуче), які мають суттєві суперечності з аналогічними планами Китаю та Росії. Водночас не можна залишати поза увагою конфлікти інтересів Китаю з двома найближчими союзниками США на Далекому Сході – Японією та Південною Кореєю (які з 1989 р. є найстарішими «головними союзниками США поза НАТО»).

Таким чином, можна зробити **висновок** про бажаність утримання в короткостроковій перспективі (1–3 роки) рівних конструктивних відносин з усіма трьома основними економічними партнерами України на Далекому Сході. Втім, за ініціативи України слід:

- підтримати ініціативу південнокорейської сторони щодо встановлення більш тісних економічних зв'язків з Україною;
- активізувати зі свого боку спроби поглибити відносини з Японією;
- уважно поставитися до можливих пропозицій з боку КНР стосовно поглиблення економічних відносин (зокрема, стосовно розширення існуючого формату співпраці «16 + 1» за рахунок повноправного включення в нього України, а також участі в проєкті Нового Великого Шовкового шляху).

У середньостроковій перспективі (3–5 років) необхідно орієнтуватися на таку пріоритетність зовнішньоекономічних відносин з країнами Далекого Сходу:

- пріоритетне стратегічне партнерство з Республікою Корея, яке базується на суттєвих інвестиціях цієї країни у високотехнологічні галузі України, значному товарообігу та спільному виході українських та південнокорейських компаній на ринки країн АТР;

- стратегічне партнерство з Японією, що ґрунтується на японських інвестиціях у високотехнологічні галузі України та розвитку харчової промисловості (на основі екологічного сільського господарства);
- ситуативне стратегічне партнерство з Китаєм, яке базується на співробітництві в галузі торгівлі та інвестицій.

Список використаних джерел

1. Медвідь Ф.М. Національно-державні інтереси та геополітичні пріоритети України в контексті глобалізації та євроінтеграції // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Філософія. Політологія. – 2005. – № 70–72. – С. 52–54.
2. Гончарук А., Троян І. Торговельно-економічні пріоритети України в ОЧЕС // Міжнародна економічна політика. – 2013. – № 2 (19). – С. 27–47.
3. Іванов Є.І. Геоекономічні пріоритети зовнішньоторговельної політики України // Вісник Приазовського державного технічного університету. – Маріуполь, 2015. – Вип. 29. – (Серія «Економічні науки»). – С. 250–257.
4. Dombrowski P., Reich S. Does Donald Trump have a grand strategy? [Електронний ресурс] // Chatham House. Режим доступу : https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/ia/INTA93_5_01_DombrowskiReich_0.pdf
5. Kahl C., Brands H. Trump's Grand Strategic Train Wreck [Електронний ресурс] // Foreign Policy. – 2017, Jan. 31. – Режим доступу : <http://foreignpolicy.com/2017/01/31/trumps-grand-strategic-train-wreck/>
6. Shannon Tiezzi. Trump-Xi Summit: Much Ado About Nothing? [Електронний ресурс] // The Diplomat. – 2017, Apr. 8. – Режим доступу : <https://thediplomat.com/2017/04/trump-xi-summit-much-ado-about-nothing/>
7. Xi Jinping: "Time for China to take centre stage" [Електронний ресурс] // BBC. News. – 2017, Oct. 18. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-41647872>
8. 李克強大使在首屆「克強之路」上的講話 // 中華人民共和國外交部 [Електронний ресурс]. – 2016. – 7 листопа. – Режим доступу : http://www.fmprc.gov.cn/web/dszlsjt_673036/t1413557.shtml

References

1. Medvid, F.M. (2005). Natsionalno-derzhavni interesy ta geopolitychni priorytety Ukrainy v konteksti hlobalizatsii ta evroitehratsii [National State Interest and Ukraine's Priorities in the Framework of the Globalization and the Eurointegration]. *Visnyk Kiyvskoho natsionalnoho universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politologia – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Philosophy. Political Science*, 70–72, 52–54 [in Ukrainian].
2. Goncharuk, A. & Troian, I. (2013). Torhovelno-ekonomichni priorytety Ukrainy v OCHES [Trade and Economic Priorities of Ukraine in the BSEC]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International Economic*, 2 (19), 27–47 [in Ukrainian].

3. Ivanov, Ye. I. (2015). Heoekonomichni priorytety zovnishniotorhovelnoi polityky Ukrainy [Goeconomic Priorities of Ukraine's Foreign Policy]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho technichnogo universitetu – Bulletin of Pryazovskyi State Technical University*, 29 (*Economic Science*), 250–257 [in Ukrainian].
4. Dombrowski, P. & Reich, S. Does Donald Trump have a grand strategy? (n.d.). *www.chathamhouse.org*. Retrieved from https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/ia/INTA93_5_01_DombrowskiReich_0.pdf [in English].
5. Kahl, C. & Brands, H. (2017, Jan. 31). Trump's Grand Strategic Train Wreck. *Foreign Policy*. *foreignpolicy.com*. Retrieved from <http://foreignpolicy.com/2017/01/31/trumps-grand-strategic-train-wreck/> [in English].
6. Shannon Tiezzi (2017, Apr. 8). Trump-Xi Summit: Much Ado About Nothing? *The Diplomat*. *thediplomat.com*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2017/04/trump-xi-summit-much-ado-about-nothing/> [in English].
7. Xi Jinping: "Time for China to take centre stage". (2017, Oct. 18). *BBC News*. *bbc.com*. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-41647872> [in English].
8. 李克大使杜在首克之路上的 // 中華人民共和國外交部 (2016, Nov. 7). *fmprc.gov.cn*. Retrieved from http://www.fmprc.gov.cn/web/dszlslt_673036/t1413557.shtml [in Chinese].